

Georges Bonnet: *Au nom de la Bible et de l'Evangile, quelle morale?*
Paris 1978 ss. 182. Editions du Centurion.

W ostatnich latach pojawia się coraz więcej opracowań z zakresu biblijnej teologii moralnej, które próbują dać odpowiedź, w różnym zresztą zakresie, na pytanie o ważność i aktualność nauczania moralnego zawartego w Biblii. Praca G. Bonnet, francuskiego wykładowcy teologii moralnej, stanowi, jak się wydaje, wśród tego typu opracowań pozycję godną zauważenia, co podkreślił także M. Jourjon we wstępie do omawianej książki (s. 5-7).

W krótkim wprowadzeniu (s. 9-16) Autor pisząc o swoich zamierzeniach stwierdza, że pytanie o aktualność moralności biblijnej trzeba stawiać w kontekście zwątpienia w trwałość wszelkiego rodzaju norm moralnych, jakim charakteryzują się obecne czasy. Podkreśla jednocześnie, że jego zamierzenia są zasadniczo skromne, albowiem chciałby rozważyć ten aspekt etyki biblijnej, który pozwala na lepsze zrozumienie źródeł i motywacji zasad moralnych w Piśmie św.

Odpowiedź na postawione w tytule pytanie o moralność głoszoną w imię Biblii i Ewangelii zawarł Bonnet zasadniczo w dwu częściach, z których jedna dotyczy moralności starotestamentalnej — *L'Ancienne Alliance* (s. 17-75), a druga — *La Nouvelle Alliance* (s. 77-162) — mówi o etyce Nowego Testamentu.

Rozważając etykę Starego Testamentu Autor podjął przede wszystkim kwestię jej „oryginalności” (s. 21-29), gdyż wiadomo, że moralność, z jaką spotykamy się w Piśmie św., istniała przed objawieniem biblijnym, poza nim i obok niego (oczy-

wiście w swym wymiarze naturalnym). Autor uznał oczywistą zbieżność wielu tekstów z zakresu tzw. prawa z wieloma prawodawstwami strażytnego Wschodu, zatrzymując się bliżej, jakby dla ilustracji omawianego problemu, na porównaniu tekstów biblijnych z egipską *Księgą umarłych*. Jednakże uznanie tych zapożyczeń, jak twierdzi Bonnet, nie przekreśla oryginalności etyki Starego Testamentu, gdyż u jej podstaw leży wiara Izraela — jedyna w swoim rodzaju.

Z kolei Autor próbuje rozstrzygnąć, jakie elementy objawienia starotestamentalnego wyrastają ponad ludzki wymiar życia moralnego (s. 30-73). Po krótkiej charakterystyce samego objawienia Autor omawia pięć najistotniejszych, według niego, wzajemnie przenikających się, wymiarów wyznaczających Boży plan zbawienia: obietnica-przymierze-wyzwolenie (z niewoli egipskiej, od nieszczęść, od grzechu, od śmierci), sprawiedliwość, królestwo Boże, eschatologia. Na kanwie tych prawd objawienia można i należy dopiero w pełni oceniać moralność Starego Testamentu. Na koniec tej części swoich wywodów Bonnet zatrzymuje się krótko nad zagadnieniem wzajemnej relacji kultu i etyki (s. 73-75) podkreślając, że sam kult jest niewystarczającym sposobem pojmowania całości związków człowieka z Bogiem.

Nowotestamentalna nauka moralna została zaprezentowana, jak to już wspomniano, w drugiej części omawianego opracowania. Autor analizuje tu naukę Chrystusa zawartą w Ewangeliiach (s.

79-111) oraz nauczanie św. Pawła (s. 112-162). Ewangeliczne orędzie moralne ujęte zostało w wyraźnym odniesieniu do Starego Testamentu, i to tak dalece, że Bonnet pisze w odniesieniu do nauki Chrystusa o tych samych zbawczych wymiarach moralności: o obietnicy i przymierzu, o wyzwoleniu, o sprawiedliwości, o królestwie Bożym i o eschatologii. Próbuje także określić wzajemną relację Ewangelii i etyki, ześrodkowując cały problem na „nowym przykazaniu Nowego Przymierza” i jego związku z Eucharystią.

Wiele miejsca praca poświęca omówieniu nauki moralnej św. Pawła. Apostoł ten nie głosił innej moralności niż Ewangelie, ale charakterystyczne jest, że źródłem jego nauczania, w myśl Autora, są obok Starego Testamentu i nauki Chrystusa także rozstrzygnięcia etyczne świata grecko-rzymskiego, jeśli były zgodne z nauczaniem Chrystusa. Pisząc o związku etyki św. Pawła z tajemnicą zbawienia Bonnet podkreśla trzy dominanty życia moralnego: wspólnotowe życie Kościoła, teologię grzechu i życie w jedności z Bogiem.

W konkluzji (s. 163-172) Autor czyni dwie podstawowe obserwacje. Najpierw podkreśla, że związek moralności biblijnej z prawodawstwami moralnymi starożytnego Wschodu nie jest tylko przypadkiem historycznym i przejawem synkretyzmu Izraela, ale wynika z tego, że naród wybrany został obarczony specjalną misją wobec innych narodów i nie może zapominać o ich poszukiwaniach w dziedzinie moralności. Następnie zaś, reasumując całość wywodów zawartych w

omawianej książce, ukazuje jeszcze raz ścisły związek wiary i etyki w nauce biblijnej.

Przy okazji prezentowania studium Bonneta godna podkreślenia jest próba syntetycznego ujęcia etyki obu Testamentów, uchwycenia wspólnych dla nich linii wyznaczających postępowanie moralne. Inna rzecz, że tego rodzaju próba, w przypadku omawianej pozycji, robi wrażenie nieco pobieżnej. Wydaje się także niezrozumiałe, dlaczego przy omawianiu etyki nowotestamentalnej Autor ograniczył się tylko do Ewangelii i listów św. Pawła. Zastrzeżenie może budzić także fakt, że nauka św. Pawła została potraktowana szerzej niż moralność ewangeliczna. W świetle współczesnej teologii biblijnej za dyskusyjne należy chyba uważać ustawienie obok siebie przymierza i innych idei biblijnych związanych ze zbawczym planem Bożym. Przyjmuje się bowiem dzisiaj raczej powszechnie, że idea przymierza zawiera w sobie i wyraża jednocześnie wszystkie pozostałe.

Omawiana pozycja charakteryzuje się szerokim odwoływaniem się do nowszych opracowań z zakresu etyki biblijnej (szkoda tylko, że nie ma osobno zebranej bibliografii) oraz cennym indeksem autorów.

W sumie próba Bonneta przedstawienia moralności płynącej z Biblii przynosi bardzo wiele celnych spostrzeżeń, a w partii dotyczącej nauczania św. Pawła, właśnie dlatego, że obszerniej zaprezentowanego, jest niezwykle cenna.

Ks. Janusz Nagórny